

ב"מ פה

שווערד

לע"נ ר' אריה זאב בן ר' יצחק אייזיק שווערד ז"ל

1. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן קלה

ומה שהקשה כתר"ה איך החזיק רבי הרבה סוסים הא גם מלך אסור להרבות סוסים. הנה פשוט שרק מלך אסור כמו בנשים וכסף וזהב שהדיוט מותר ורבי אף שהיה בדין נשיא לא היה בדין מלך...

2. שיחות מוסר תשל"ב: לח

[יסורין לא היו עונש אלא מידה כנגד מידה]

3. שו"ת שרידי אש חלק ב סימן צא

ואמנם יפה העיר כתר"ר, שהר"י מיגאש בשטמ"ק שם לא סבירא לי' כן, שהרי כתב, שמכיון שאינו בת שחיטה, שחיטה נמי

צער בעלי חיים. וקשה על הר"י מיגאש מגמרא הנ"ל. וצ"ל, דבאמת יש גם בשחיטה צער בעלי חיים, אלא שהתורה התירה, שהרי סוף בהמה לשחיטה וזו היא תיקונה, כמו שכתב הגאון יעב"ץ בשו"ת שלו. וגם מיתה בכלל דהא גם לבן נח הותר לאכול בשר והתורה התירה למכור להם נבלה, ושיטת התוס' היא עפ"י הפסיקתא דמתה מאל"ה אסורה לבן נח וצריך נחירה, וא"כ סוף בהמה למיתה ג"כ. וא"כ יש לומר דמכיון שיש צער בעלי חיים לאו אורח ארעא למשחט, כמו שכתב לעיל מיניה, דלהכי לא חיישינן דשחט לה ופסק להאי אבר. אלא שמלשונם לא משמע כן וצריך עיון (ובאמת מוכח מהאי דרבי בבבא מציעא פ"ד, א שאמר לעגל: לכך נוצרת, שיש צער בעלי חיים גם בשחיטה אלא שמותר, ורבי נענש שלא הרגיש בצערו של העגל).

ועפ"ז שפיר כתב כתר"ר לדחות דברי הגאון הגרא"ק ז"ל בספרו אמרי שפר, שהביא ראי' מגמ' הנ"ל שיש איסור צער בעלי חיים במקום שיש רק תועלת ממון, שהפירוש הוא דלא עביד אינש הכי וכמו שכתב בשטמ"ק שם.

4. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן קלה

מה שיש לתמוה הוא איך סמך רבי לבנו של ר"א בר"ש כשעדין לא היה ראוי לכך כדאיתא בב"מ דף פ"ה והא אין סומכין אלא לחכם מופלא שראוי להורות בכל התורה כולה כדאיתא ברמב"ם פ"ד מסנהדרין ה"ח וגם לא היה אז ירא חטא שג"ז אין סומכין דאף בב"ד של ג' צריך שיהיה יר"ש כדאיתא ברמב"ם שם פ"ב ה"ז וכ"ש לסמיכה כדמשמע שם. וצריך לומר בזה או דאסמיכה רק ליקרא בשם רבי כתואר שנותנין לסמוך ולא נעשה עדין סמוך בזה משום דנימא דלהעשות סמוך צריך שיתנו לו רשות לדון דיני קנסות ולא סגי בקריאת רבי לבד דתרווייהו בעינן כפשטות הלשון בסנהדרין דף י"ג והכא לא נתן לו רשות לדון דיני קנסות רק שקרא לו רבי שלא נעשה סמוך עדין. וזה שפשוט שר' יוסי בר"א בר' שמעון היה סמוך הוא משום שנסמך אח"כ כשכבר נתגדל ונעשה ראוי להוראה בכל התורה והיה יר"ש דהא היה גדול כאביו כמפורש בגמ'.

אן דדוחק אולי לפרש כן בלשון אסמיכה, ונפרש שסמכו ממש וניליף מזה שיכולין לסמוך אלאחר זמן וכמו שיכולין לסמוך רק על זמן ועל תנאי כהא דר' שמן בסנהדרין דף ה' שהרמב"ם מפרש לה לענין סמיכה בפ"ד ה"ט וא"כ גם על זמן דאח"כ מסתבר שיכולין. ולכן אפשר שיכולין לסמוך לאינו ראוי לכשיהיה ראוי ומאחר שבטוח היה רבי שיעשה ראוי והיה צורך גדול בזה כדי שיתקנא וישים לבו לת"ת כדפרש"י אסמיכה ממש שיקרא רבי ויהיה לו רשות לדון דיני קנסות לכשיתגדל ויהיה ראוי להוראה בכל התורה ונעשה מוסמך כשנעשה אח"כ ראוי מצד סמיכה דהשתא של רבי ולא הוצרך לסמיכה אחרת אח"כ. וכן משמע שעדין לא קרו ליה רבי רק שאסמיכי שיקראוהו רבי אחר שיעשה ראוי דהא ר"ש בן איסי בן לקוניא א"ל כשרצה לילך לעירו חכים עבדו יתך ורבי קרו לך משמע שעתה עדין לא קרו ליה רבי וא"כ בהכרח הוי פירושו דאסמיכה ברבי לא על עכשיו אלא לכשיתגדל בתורה ויעשה ראוי. ולכן הבטיח לו ר"ש בן איסי בן לקוניא שיקראו לו רבי אף שכמה גדולי עולם לא זכו כבן עזאי ובן זומא וכשמואל שלא מסתייעא מלתא וכו' חנינא ור' הושעיא בסנהדרין דף י"ד עיי"ש ברש"י, משום דהכא כבר נסמך לכשיהיה ראוי וא"צ לב"ד אחר אח"כ...

5. מהרש"א על בבא מציעא דף פה/א

כל המלמד בן חבירו תורה כו'. והמלמד בן ע"ה תורה כו'. הזכות הוא מן הדומה למעשה דכל המלמד בן חבירו תורה ומביאו לישב בשיבה כדקאמר הכא כי גדל אתא יתיב במתיבתא כו' זוכה הוא לישב בשיבה של מעלה והמלמד בן ע"ה תורה שלפי גזרתו לא יהיה בעל תורה דכל המוליד בדומה הוא מוליד אבל הלומד עמו מבטל טבעו וגזרתו זוכה גם כן שהקב"ה מבטל גזרתו בשבילן כמ"ש כפי תהיה כפרש"י בספר ירמיה שאני גוזר גזירה ואתה מבטלה ע"ש:

6. תוי"ט על מסכת אבות פרק ב משנה יב

והתקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך - פירש הר"ב שלא תאמר הואיל ואבי חכם וכו' תורה חוזרת על אכסניא שלה וכו' שכך דרשו רז"ל בפסוק לא ימוש מפיד ומפי זרעך ומפי זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם [ישעיה נ"ט] בפרק ז' דב"מ דף פ"ה. וקמ"ל ר"י דהני מיילי כשמתקן עצמו לכך דמתקיימא בו יותר מבזולתו. ואי לאו הכי לא:

7. [ועי"ע בספר ברוך שאמר על מסכת אבות: ATTACHED]

8. ספר בניהו בן יהוידע על בבא מציעא דף פה/א

שם אזל תלא רישיה בכנפיה דרבי וקא בכי. הנה ודאי אין דעת העגל לעשות כך, אלא היה מגולגל באותו העגל אחד יהודי כשר, אשר נתגלגל שם בעבור איזה תיקון לעצמו, וזה הרוח כשמצא את רבי עובר תליה רישיה דעגל בכנפי דרבי, שרמז לו בזה שימשוך אותו על ידי כונות מן העגל מבלי צורך צער שחיטה, כמו שהיו עושין רבינו מורנו הרב חיים ויטל ז"ל ומורנו הרב שמואל ויטל ז"ל בנו, להוציא הרוחות מקרב בני אדם, ורבי הבין הענין הזה אשר בקש ממנו, אך אמר כיון דבשמים גלגלו אותו בעגל זה, כדי שיסבול צער שחיטה, למה אוציא אותו בנחת:

9. ספר בניהו בן יהוידע על בבא מציעא דף פה/ב

יהבו ביה רבנן עינא ואחרוך שקיה. נראה הא דלא אמר יהבו ביה רבנן עינייהו, אלא אמר עינא, ללמד כי הם ודאי היה להם עין טובה, ולית להו עינא בישא חס ושלום, אך כיון דשבחוהו הרבה בדבר אז הסטרא אחרא יתבה ביה עינה דילה, ולכן אמר יהבו ביה רבנן עינא דסטרא אחרא, כי מאחר שהם היו גרמא בזה, כאלו הם יהבו ביה לאותה עינא דסטרא אחרא, ומכאן יש ללמוד דאין טוב לדבר בשבח האדם הרבה, כדי שלא תשלוט בו עינא בישא דקליפה וסטרא אחרא, ולפחות יזהר לומר עליו בן פורת יוסף כשמדבר בשבחו:

10. ספר טורי זהב על או"ח - סימן מז

הא' על מה אבדה הארץ ר"ל דוקא ארץ הזאת עכשין והלא כבר עברו על ג"ע ש"ד וע"א ומה נשתנו עכשיו... עד שפירשה הקב"ה בעצמו מ"ש תחלה והיינו על שהקשה למה לא נחרבה קודם לפי שהתורה היתה מגנת עליהם כדאיתא בסוטה תורה מגנת ומצלת מן החטא אבל אחר שעזבו את תורתם אז נפקדו על מה שכבר לא שמעו בקולי בעבירה ג"ע ש"ד וע"א שעשו

11. תורת חיים מסכת בבא מציעא דף פה עמוד ב

דבר זה אמרו חכמים לא פירשוהו אמרו נביאים ולא פירשוהו. תימה אמאי לא פרשוהו והלא כמה מקראות בירמיה מעידות על ישראל שהיו בזמן החורבן שעבדו עבודת כוכבים בפרהסיא ועברו על כל עבירות חמורות שבתורה ...
ונראה לפי שהתורה מצלת את האדם מן החטא כמו שאמרו בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין מיהו זוקא כשעוסק בה לשמה, אבל שלא לשמה נוח לו שלא נברא ושלא לשמה כתבו התוספות בפרק מקום שנהגו דהיינו להתייגר ולקנטר חברו ולקפחו בהלכה ואינו לומד לעשות דאי לא הכי תקשי מהא דאמר רבי יהודה לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה הוא בא לשמה ואנשי ירושלים גדולים בתורה היו ועוסקים בה דאפילו ירבעם אחאב ומנשה גדולים בתורה היו כדאיתא בפרק חלק מנשה היה שונה נ"ה פנים בתורת כהנים אחאב פ"ה פנים אלא שלא עסקו בה רק לשם יוהרא ולקינטור ותורה כי האי אינה מצלת מן החטא ... וקאמר דבר זה שאלו לחכמים ולנביאים ולא פירשוהו לפי שאין החכם ולא הנביא יודעים מה בלבו של אדם מבודים היו שעסקו בה לשמה ולא ידעו שלשם קינטור נתכוונו אבל הוא יתברך בוחן לבבות ידע כוונתם הרעה והיינו דקאמר ויאמר ה' על עזבם את תורתם ולא הלכו בה ואמר רב שלא ברכו בתורה תחילה דכיון שלא ברכו תחילה גליא דעתייהו שלא עסקו בה מפני חשיבותה והנאתה אלא לשם יוהרא וקנטור דכל העושה דבר ונהנה בו מברך תחילה לשמו יתברך שזיכהו לכך וכדאיתא בפרק שלשה שאכלו ברכת התורה מניין אמר רבי ישמעאל קל וחומר על חיי שעה מברך על חיי העולם לא כל שכן ואינהו כיון שלא היה להן הנאה מגוף עסק התורה לכך לא ברכו עליה.
ועוד נראה לפי שכשמברכין על התורה צריך האדם לבקש רחמים בברכתו עליו ועל כל ישראל כדי שנזכה כולנו ללמוד וללמד להבין ולהשכיל שכן הוא נוסח הברכה הערב נא ה' אלקינו את דברי תורתך בפינו ובפיות כל עמך בית ישראל ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך ואינהו כיון שנתכוונו להתייגר ולקנטר חביריהם בהלכות לא רצו לברך ברכה זו כדי שלא יבקשו רחמים על חביריהם להיות גדולים בתורה דאדרבא כוונתם היתה לקפחם ולנצחם ולהכי לא היתה התורה מצלת אותן מן החטא.

12. בית הלוי על שמות פרק יט פסוק ה

ושמרתם את בריתי... וזאת תורת האדם המעולה הקובע עתים לתורה לבל יסיה דעתו מתורתו וגם בעת עסקו בצורך פרנסתו יהיה דעתו למען יוכל לעסוק בתורה תיכף אחר העסק ולחזור ללימודו, וגם בעת עסקו בהפרנסה יתבונן תדיר בכל מה שהוא עושה אם הוא ע"פ תורה אם אין בו איסור גזל או אונאה וכדומה נמצא דגם אז דעתו על תורתו, ובוזר יבואר הכתוב (ירמ' ט') מי האיש החכם ויבין את זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה על מה אבדה כו' ויאמר ה' על עזבם תורתם אשר נתתי לפניהם ולא הלכו בה, ואיתא במס' ב"מ (דף מ"ה) דבר זה שאלו לחכמים ולא פירשוהו ולנביאים ולא פירשוהו עד אשר פירשו הקב"ה בעצמו. ולכאורה קשה אם היו חוטאים בפועל בחטאים גלויים למה לא ידעו מזה החכמים והנביאים. רק הכוונה שהם היו עוסקים בתורה וגם בדרך ארץ אשר זה הוא דרך המעולה לרוב עובדי ה' וכמו שאמר בברכות (שם) הרבה עשו כר"י ועלתה בידם וע"כ אח"כ כשראו החכמים מה שהגיע להם אח"כ מהעונש לא ידעו טעם למה הגיעם כה, עד שפירשו הקב"ה ואמר על עזבם תורתם ולא הלכו בה. פי' דבעת שהלכו לעסקם הסיחו דעתם מהתורה ולא היה דעתם עליה וזהו פירושו של

עזבם תורתי, וזהו דבר התלוי בעומקא דליבא שאינו ידוע רק להיודע תעלומות ברוך הוא. והנה בגמרא מסיים על עזבם תורתי שלא ברכו בתורה. ולכאורה יש לכוין להנאמר למעלה, דהרא"ש כתב בברכות (פ"א סימן יג) דמש"ה סגי בברכת התורה פעם אחת ביום ולא אמרינן דכשמפסיק לילך לעסקו וחוזר אח"כ ללמוד יברך שנית כמו בסוכה ותירץ משום דאינו מסיח דעתו ממנה ודעתו לחזור ללמוד, אבל שכיון שהם הסיחו דעתם ממנה בשעת עסקם הרי מה שלמדו אח"כ היה בלא ברכה. וזהו דרך חידוד קצת:

13. בענין "ר"ל הוה מציין" עיין ברש"ש וביעב"ץ

14. ספר בנייה בן יהודע על בבא מציעא דף פה/ב

שם נעשה חפשי לעולם הבא. קשא וכי יש עבדות בעולם הבא, כדי שאומר נעשה חפשי. ונ"ל בס"ד, כי יש צדיק שחסר ממנו כמה מצות, ואחר שיפטר יחזור בגלגול כדי להשלים, וידוע מ"ש רבינו האר"י ז"ל, כל החוזר בגלגול שולטין בו יסורין של עולם הזה, וצער המיתה, וגם מלחמה של יצר הרע כל ימיו, אך אם הנפש תחזור לעולם הזה בסוד העיבור, כדי להשלים המצות שחסרו ממנה, אין לה שום צער של יסורין ומיתה של אותו הגוף המתעברת בו, והיא חפשית משליטת היצר הרע, שאם היצר הרע משל על אותו הגוף והחטיאו, לא יגיע לה נזק מזה, אלא תסתלק מאותו הגוף, ותתעבר בגוף אחר, וכנזכר בשער הגלגולים ע"ש, ולזה אמר נעשה חפשי לעולם הבא, רצה לומר אחר שיפטר מעולם הזה, אם חסר לו מצות שצריך לחזור לעולם הזה להשלים, אינו בא בגלגול אלא בעיבור שאז הוא חפשי מן צער יסורין ומיתה ומשליטת היצר הרע. ונ"ל בס"ד דהתורה מכוננת בשם שבי, דכתיב [תהלים ס"ח י"ט] עלית למרום שבית שבי, ואם האדם בעולם הזה יעבד לשבי הוא התורה, יהיה חפשי לעולם הבא, כי מספר יעבד שבי עולה מספר חפשי:

15. העמק דבר על שמות פרק יט פסוק ב

ויסעו מרפידים וגו'. כ"ז מיותר. ומש"ה תניא במכילתא מה ביאתן למדבר סיני ע"מ לקבל תורה כך נסיעתן מרפידים ע"ד לקבל תורה. ועדיין יש להבין מאי נ"מ בזה שנסעו מרפידים ע"מ"כ, אלא מכאן יש ללמוד דכל דבר שבקדושה מה שהאדם מכין עצמו יותר לזה חל עליו יותר ההכשר לזה. וראיה מהא דאיתא פ' הפועלים גדולים מעשה חייא. דגדיל נישבי וצייד טביא ומאריך מגילתא לינוקי. ולכאורה כ"ז טורח בכדי והרי לקדושת המגילות סגי לקנות עורות מן השוק ולעבדן לשמה. אלא משום שרצה ר"ח להגדיל כח קדושת המגילות כדי שיהא בכחן לפעול בלב התינוקות בשפע יתירה. ע"כ הוחיל להקדיש פעולותיו לשם קדושה הרבה לפני השעה ההכרחית ע"פ דין שהוא העבוד. ולמד ר"ח ממקרא זה שהתחילו להכין עצמם לקבלת התורה מתחילת נסיעה מרפידים כדי שיהיו מוכשרים יותר למעמד הנבחר הלזה. וע' מש"כ להלן כ"ח ג'. ובספר דברים י"ז י"ח:

16. מהרש"א על בבא מציעא דף פה/ב

א"ל ר"ח לר' חייא בהדי דידי קמנצית כו'. יראה בזה שהשיב לו ר' חייא דדידי עדיפא מדידך דאי משתכח תורה ח"ו ודאי דהוה דידך עדיפא שעל ידי פלפולך תחזירה אבל אנא עבידנא שלא תשתכח וא"כ דידך אינה אלא בכח ודידי הוא בפועל ויותר משובח דבר שהוא בפועל מאשר הוא בכח ואמר מאי עבידנא אזלינא ושדינא כתנא כו' שכל מעשה הזה לתורה הוא בתחלה לש"ש ולא היה בו שום שתוף ד"א וכוונה אחרת שלא לש"ש כי אלו קנה בהמה לעורה היה בו מצד המוכר שיתוף ד"א אבל מתחלת גידול הכתנא היה לשם תורה ולמצוה כדמסיים ומאכילנא לבשרייהו ליתמי ואריכנא מגילתא כו' עד דאתינא אקרו ואתנו אהדדי כו' שכל אחד נעשה לומד ומלמד שהוא מעלה העליונה בתורה וע"י זה לא תשתכח תורה מישראל ומסיק ודקדק דאמר רבי גדולים מעשה חייא שהם עדיפים וגדולים מדר' חנינא מפני דר' חייא הם במעשה ובפועל ודר' חנינא אינן אלא בכח:

17. מהרש"א על בבא מציעא דף פה/ב

מחיוה ס' פולסי דנורא כו'. והטעם כשם שמלקות שלמטה ל"ט שהוא ג' פעמים י"ג שנות בר עונשין דב"ד שלמטה כן מלקות דלמעלה ס' שהוא ג' פ' כ' שנות בר עונשין דב"ד של מעלה:

18. תורת חיים מסכת בבא מציעא דף פה עמוד ב

יומא חד ריש ירחא הוה נגה ליה וכו'. משמע דלא מצלי אלא בריש ירחא ואם תאמר מאי שנא ריש ירחא משאר כולי יומא ויש לומר דבשבת וראש חודש ארחא הוא לקבולי דשכינתא ומצלי דכתיב והיה מידי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר להשתחוות לפני אמר ה' וכתוב מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת מכלל דבחדש ושבת אורחא הוא ומה ששאל רבי לאליהו בראש חודש ולא שאלו בשבת יש לומר דבשבת לא הוה אפשר ליה לאליהו לבא ממקומו שהוא חונה שם למיתבא דרבי דקיימא לן יש חותמין למעלה מעשרה ואסור לו לצאת בשבת חוץ לתחום כדאמרינן בריש פרק מי שהוציאווהו.

19. מהרש"א על בבא מציעא דף פה/ב

אמינא מתנייתא דמר כו' מתנינא ואתסאי. שע"י זה המת דר בשני עולמות כדאמרינן בפרק האשה רבה אגורה באהלך עולמים כו' כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעוה"ז כאלו שפתותיו דובבות כו' וק"ל:

20. ספר בניהו בן יהוידע על בבא מציעא דף פה/ב

שם אדמי להו כדובא דנורא. נ"ל בס"ד הטעם, דאדמי להו כדוב, והוא דהכתוב אמר בהושע סימן י"ג [פסוק ח'] אפגשם כדוב שכול ואקרע סגור לבם, ופירש רש"י ז"ל כדרך הדוב אוהז צפרניו בחזה וקורע עד הלב עכ"ל, ולכן גם כאן רמז להם אתם רוצים להביא המשיח עתה, אשר הדור אינו שלם, דהחסרון שלהם הוא מצד הלב, כי לבם בל נכון עדיין כראוי, ולכן באתי עתה לבלבל כונת הלב שלכם, כדי שלא יהיה מזה פעולת הגאולה, ולכך נדמה להם כדוב, שדרכו לקרוע עד הלב, וכמו הדמיון שדימה הכתוב באומרם אקרע סגור לבם:

21. ספר בניהו בן יהוידע על בבא מציעא דף פה/ב

שם שמואל ירחנאה אסייה דרבי... ונראה לפרש בס"ד הטעם, שלא נסמך ולא נקרא רבי, דידוע מ"ש בתשובת הגאונים, דאביו בא על ידי שם המפורש בקפיצת הדרך, מן מדינת הים לעירו אצל אשתו בלילה, ונתעברה ממנו בשמואל, ועשה כן מפני ששמע בהיותו במדינת הים, בו ביום, מאותה גויה שהיתה בקיאה בחכמת אצטגנינות, שאותה הלילה הוא מוצלח להוליד בן חכם גדול, ולכן בא אצל אשתו על ידי שם ממדינת הים, ונ"ל כי היתה מסולקת הדמים וטהורה, ואז בא עליה ונתעברה בשמואל, ומאחר שעיבורו של שמואל היה על ידי מעשה נס, לכך נגזר מן השמים שלא יהיה נהנה מכבוד הסמיכה, ומקריאת שם רבי. ועוד נ"ל בס"ד, דאמרו רז"ל כי ריב"ב התפלל על אביו דשמואל שיוליד בן כשמואל הנביא דכתיב ביה [שמואל א' ג' כ'] כי נאמן שמואל לנביא, ולכן מן השמים גלגלו שלא יהיה נסמך אלא נקרא שמואל בסתם, כמו שמואל הנביא ע"ה, שנקרא שמואל בסתם בלא תואר: